

Amarillde Genovese, *Regole di filiera e pratiche di slealtà. Sfide globali e istanze locali*, Editoriale Scientifica, Napoli 2025, ss. 195

Cechą współczesnego rolnictwa jest globalizacja i liberalizacja rynków. Wymiana handlowa została rozszerzona na skalę globalną, którą trudno byłoby zamknąć w ramach reguł podaży i popytu, mając na uwadze słabości rolnictwa, zwłaszcza z uwagi na przyrodniczy charakter wytwarzania. Ponadto w łańcuchu dostaw produktów rolnych i żywnościowych występują znaczne dysproporcje w sile przetargowej między dostawcami a nabywcami tych produktów. Dlatego zarówno w poszczególnych krajach, jak i na szczeblu Unii Europejskiej były podejmowane różne inicjatywy w celu ograniczenia problemu niesprawiedliwego podziału wartości wytwarzanej w łańcuchu dostaw produktów rolnych i żywnościowych między jego uczestników.

Problematyka ta jest podejmowana w monografii, która ukazała się w ubiegłym roku na włoskim rynku wydawniczym. Jej tytuł brzmi: „Zasady łańcucha dostaw i nieuczciwe praktyki. Wyzwania globalne i problemy lokalne”. Warto w nocie recenzyjnej przybliżyć polskiemu czytelnikowi przynajmniej niektóre wątki poruszane w tej publikacji, zwłaszcza że problem ochrony producenta rolnego w łańcuchu dostaw ma ogromne znaczenie praktyczne i wciąż jest przedmiotem zainteresowania prawodawcy. Włoska literatura powołana w pracy jest niezwykle rozbudowana, ale recenzowana monografia jest opracowaniem niepozbawionym waloru oryginalności.

Celem rozważań jest „odczytanie regulacji w zakresie nieuczciwych praktyk przez pryzmat zarówno ram regulacyjnych wspólnej polityki rolnej [...], jak i krajowego doświadczenia w zakresie stosunków między przedsiębiorstwami w łańcuchu rolno-żywnościowym” (s. 14). To zamierzenie badawcze realizowane jest w momencie – co odnotowuje Autorka – gdy Komisja Europejska podejmuje dalsze inicjatywy „nakierowane na przeprowadzenie transformacji ku systemowi rolno-żywnościowemu zrównoważonemu, sprawiedliwemu, zasobnemu, atrakcyjnemu dla przyszłych pokoleń”¹.

¹ Wyrażenia z Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wizja dla rolnictwa i żywno-

Realizacji tak określonego celu została podporządkowana struktura recenzowanej monografii, składającej się z czterech rozdziałów. Pierwszy dotyczy reguł łańcucha dostaw w kontekście rynków globalnych. Drugi obejmuje rozważania na temat administracyjnej kontroli nieuczciwych praktyk handlowych na podstawie krajowego (włoskiego) doświadczenia („reguły, praktyki, sektory”). Trzeci rozdział podejmuje problematykę reguł zarządzania rynkiem rolno-żywnościowym ujmowanym „między regulacją umowy a zwalczaniem nieuczciwych praktyk rynkowych” oraz zawiera analizę włoskiego dekretu nr 198 z 8 listopada 2021 r. Natomiast ostatni, czwarty rozdział, pełniący funkcję podsumowania, zawiera ogólne spojrzenie na środki prawne i sankcje stosowane w celu przeciwdziałania nieuczciwym praktykom handlowym.

Punktem wyjścia rozważań jest charakterystyka reguł funkcjonowania łańcuchów dostaw i rynków globalnych, a na tym tle prezentacja dyrektywy (UE) nr 2019/633 w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w stosunkach między przedsiębiorstwami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i żywnościowych. Skoro obecna polityka rolna jest znacznie bardziej niż w przeszłości zorientowana na rynek, to dynamika konkurencyjna wymaga mierzenia się z globalną skalą wymiany, a jednocześnie z koniecznością uwzględniania przez przedsiębiorstwa rolne kontekstu gospodarczego i terytorialnego w strategiach biznesowych. Właśnie wspomniana dyrektywa, uwzględniając swoistość rolnictwa, „przenosi reguły zbycia produktów rolnych i żywnościowych oraz stosunków handlowych między przedsiębiorstwami w łańcuchu dostaw w wymiar globalny” (s. 11–12). Nie ogranicza się ona – jak pisze Autorka – do wprowadzenia regulacji stosunków *business to business*, lecz w ramach systemowej wizji uwzględnia całą sieć stosunków zachodzących między różnymi podmiotami gospodarczymi na poszczególnych etapach łańcucha rolno-żywnościowego.

Ciekawa dla polskiego czytelnika jest analiza zagadnień związanych z dekretem ustawodawczym nr 198 z 8 listopada 2021 r., który wdrożył do włoskiego systemu prawnego omawianą dyrektywę. Jego zakres regulacji jest szerszy – obejmuje nie tylko katalog nieuczciwych praktyk przewidzianych w dyrektywie, lecz także inne zachowania ujawnione w praktyce. Dekret wymienia zwłaszcza przetargi i aukcje elektroniczne z podwójnym antycypacyjnym obniżeniem ceny oraz narzucanie warunków nadmiernie uciążliwych dla sprzedawcy, w szczególności sprzedaż produktów rolnych

ści. Wspólne kształtowanie atrakcyjnego sektora rolnego i spożywczego, atrakcyjnego dla przyszłych pokoleń” z 19 lutego 2025 r., COM (2025) 75 final.

i żywnościowych poniżej kosztów produkcji. Katalog zakazów obejmuje zarówno klauzule nadużyć zawarte w umowie, jak i nieuczciwe zachowania realizowane w fazie negocjacyjnej czy dotyczące wykonania umowy lub zakładające trwałą relację handlową między stronami.

Warto także odnotować, że włoski ustawodawca wprowadza szczegółową regulację stosunków umownych w łańcuchu dostaw przez odwołanie się do wymogów kontraktowych, a także nawiązanie do zasad przejrzystości, proporcjonalności i wzajemnej ekwiwalentności świadczeń, którymi strony powinny się kierować w trakcie relacji handlowej. W ten sposób – jak zauważa Autorka – stopień ochrony nie jest mierzony nierównowagą siły negocjacyjnej między stronami, co stanowi odejście od ujęcia dyrektywy, która określa zakres stosowania regulacji na podstawie z góry wskazanej relacji między przedsiębiorstwami, zakładającej słabość konkretnego dostawcy wobec konkretnego nabywcy. Nowe określenie przedmiotu i zakresu stosowania dekretu, będące rezultatem zmiany, rozszerza natomiast jego zastosowanie także na dostawców mających siedzibę w innych krajach członkowskich UE oraz w państwach trzecich, o ile nabywca ma siedzibę we Włoszech.

Szczególnie interesujące są rozważania na temat środków prawnych i sankcji stanowiących przedmiot rozdziału czwartego. O ile dyrektywa 2019/633 preferuje drogę ochrony administracyjnej, o tyle włoska regulacja przewiduje mieszany system ochrony łączący *public* i *private enforcement*. Gdy chodzi o te pierwsze, ustawodawca wprowadził złożony system sankcji dostosowany do konkretnego stanu „nieuczciwości” i powiązany procentowo z obrotem osiągniętym przez przedsiębiorcę, wyznaczając górny i dolny limit oraz szczegółowe okoliczności stanowiące punkt odniesienia dla ustalenia wysokości sankcji (np. wartość towarów będących przedmiotem sprzedaży, korzyści uzyskanej przez przedsiębiorstwo, które dopuściło się naruszenia, czy szkody).

Ściganie naruszeń zostało powierzone nowemu organowi – Centralnemu Inspektoratowi ds. Ochrony Jakości i Zwalczania Oszustw w Produktach Rolno-Żywnościowych, a w pewnym zakresie kompetencje przysługują Urzędowi Antytrustowemu. Powództwo cywilne może być wytoczone bez uprzedniego zaangażowania wymienionego Inspektoratu. Nie jest wykluczone postępowanie mediacyjne między stronami. Gdy chodzi o sankcje o charakterze cywilnym, dekret nr 198 na pierwszym miejscu wymienia sankcję nieważności, aczkolwiek – jak odnotowuje Autorka – potrzebne jest bardziej elastyczne podejście, zmierzające do „zaradzenia okolicznościom czyniącym umowę wadliwą i umożliwienia jej wywołania skutków” (s. 171). Nie jest wyłączone sądowe dochodzenie innych roszczeń (np. odszkodowawczych).

Jak zatem widać, recenzowana monografia jest w miarę całościowym opracowaniem trudnego, choć bardzo aktualnego problemu. Może ona stanowić cenne źródło inspiracji dla badań prowadzonych w Polsce. Niestety w krajowej doktrynie brakuje opracowania o takim charakterze, a publikacje artykułowe nie są liczne². Lektura tej monografii jest zatem godna polecenia tym wszystkim, którzy chcieliby zgłębić problematykę zwalczania nieuczciwych praktyk w łańcuchu dostaw produktów rolnych i żywnościowych.

ROMAN BUDZINOWSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

e-mail: roman.budzinowski@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0003-4218-3143

² Wypada tu wskazać dla przykładu artykuł I. Lipińskiej, *Legal instruments for strengthening the position of agricultural producers in the agri-food supply chain*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2024, nr 2, s. 113 i n.